ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 29ης Απριλίου 2010 *

Στην υπόθεση C-102/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Tribunale di Firenze (Ιταλία) με απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Μαρτίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

**Camar Srl**

κατά

**Presidenza del Consiglio dei Ministri,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský, T. von Danwitz (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: R. Şereş, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Φεβρουαρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Camar Srl, εκπροσωπούμενη από τους W. Viscardini και G. Donà, avvocati,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους L. Prete και A. Bordes,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

**Απόφαση**

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14 της συμβάσεως συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των συνδεδεμένων με αυτήν αφρικανικών κρατών και της Μαδαγασκάρης, που υπογράφηκε στη Γιαουντέ στις 20 Ιουλίου 1963 (JO 1964, 93, σ. 1431, στο εξής: πρώτη σύμβαση της Γιαουντέ), και του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, το οποίο προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, που υπογράφηκε στη Λομέ στις 15 Δεκεμβρίου 1989 (ΕΕ 1991, L 229, σ. 3, στο εξής: τέταρτη σύμβαση της Λομέ).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως που άσκησε η Camar Srl (στο εξής: Camar) κατά της Presidenza del Consiglio dei Ministri (προεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου), για ζημίες τις οποίες η εν λόγω εταιρία υποστηρίζει ότι υπέστη λόγω της εκ μέρους του Corte suprema di cassazione (ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου) φερόμενης παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου.

## Το νομικό πλαίσιο

*Οι διεθνείς συμβάσεις*

3 Το άρθρο 1 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ, το οποίο περιλαμβάνεται στον τίτλο της Ι, που τιτλοφορείται «Οι εμπορικές συναλλαγές» ορίζει:

«Με σκοπό την αύξηση των συναλλαγών μεταξύ των συνδεδεμένων κρατών και των κρατών μελών, την ενίσχυση των μεταξύ τους οικονομικών σχέσεων και της οικονομικής ανεξαρτησίας των συνδεδεμένων κρατών και, συνακόλουθα, τη συμβολή στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη συμφώνησαν τα ακόλουθα όσον αφορά τις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις.»

4 Το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ ορίζει:

«Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται στην παρούσα σύμβαση και, ειδικότερα, στο άρθρο 3 κατωτέρω, κάθε συμβαλλόμενο μέρος απέχει από μέτρα ή πρακτικές που έχουν τον χαρακτήρα εσωτερικών φόρων και συνεπάγονται, αμέσως ή εμμέσως, διαφορετική μεταχείριση των προϊόντων του και των ομοειδών προϊόντων καταγωγής των άλλων συμβαλλομένων μερών.»

5 Η πρώτη σύμβαση της Γιαουντέ αντικαταστάθηκε από τη σύμβαση συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των συνδεδεμένων με αυτήν αφρικανικών κρατών και της Μαδαγασκάρης, που υπογράφηκε στη Γιαουντέ στις 29 Ιουλίου 1969 (JO 1970, L 282, σ. 2, στο εξής: δεύτερη σύμβαση της Γιαουντέ). Το

άρθρο 5 της εν λόγω συμβάσεως, του οποίου η διατύπωση είναι σχεδόν πανομοιότυπη με αυτήν του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ, ορίζει:

«Ανεξαρτήτως των ειδικών διατάξεων της Συμβάσεως αυτής, κάθε συμβαλλόμενο μέρος απέχει από μέτρα ή πρακτικές που έχουν τον χαρακτήρα εσωτερικών φόρων οι οποίοι αμέσως ή εμμέσως συνεπάγονται διαφορετική μεταχείριση των προϊόντων του και των ομοειδών προϊόντων καταγωγής των άλλων συμβαλλομένων μερών.»

6 Η σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ της Λομέ, που υπογράφηκε στις 28 Φεβρουαρίου 1975 (JO 1976, L 25, σ. 2, στο εξής: πρώτη σύμβαση της Λομέ), αντικατέστησε τη δεύτερη σύμβαση της Γιαουντέ. Το σημείο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στη σύμβαση της Λομέ, ορίζει:

«1. Όσον αφορά τις εξαγωγές μπανανών στην Κοινότητα, κανένα κράτος [της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ)] δεν θα βρεθεί σε λιγότερο ευνοϊκή θέση απ' ό,τι στο παρελθόν ή στο παρόν, όσον αφορά την πρόσβαση στις αγορές και τα πλεονεκτήματα στην αγορά».

7 Διατυπωμένο κατά τρόπο σχεδόν πανομοιότυπο, το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ, ορίζει:

«Όσον αφορά τις εξαγωγές μπανανών στις αγορές της Κοινότητας, κανένα κράτος ΑΚΕ δεν θα βρεθεί σε λιγότερο ευνοϊκή θέση απ' ό,τι στο παρελθόν ή στο παρόν, όσον αφορά την πρόσβασή του στις παραδοσιακές αγορές του και τα πλεονεκτήματά του στις αγορές αυτές.»

8 Το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 4 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στη δεύτερη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, η οποία υπογράφηκε στη Λομέ στις 31 Οκτωβρίου 1979 (JO 1980, L 347, σ. 140), και στην τρίτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, η οποία υπογράφηκε στη Λομέ στις 8 Δεκεμβρίου 1984 (ΕΕ 1986, L 86, σ. 3), έχει επίσης πανομοιότυπη διατύπωση.

9 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της αποφάσεως 2/90 του Συμβουλίου των Υπουργών ΑΚΕ-ΕΟΚ, της 27ης Φεβρουαρίου 1990, για τα μεταβατικά μέτρα που ισχύουν από 1ης Μαρτίου 1990 (ΕΕ L 84, σ. 2), και τα άρθρα 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 714/90 του Συμβουλίου, της 5ης Μαρτίου 1990, σχετικά με την εφαρμογή της αποφάσεως 2/90 (ΕΕ L 84, σ. 1), το πρωτόκολλο αριθ. 5 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ, εφαρμόζεται από 1ης Μαρτίου 1990.

*Η εθνική νομοθεσία*

10 Με τον νόμο 986/1964, της 9ης Οκτωβρίου 1964 (*GURI* αριθ. 264, της 27ης Οκτωβρίου 1964), θεσπίστηκε εθνικός φόρος επί της καταναλώσεως νωπών μπανανών. Ο νόμος αυτός καταργήθηκε με τον νόμο 428/1990, της 29ης Δεκεμβρίου 1990 (*GURI* αριθ. 10, της 12ης Ιανουαρίου 1991). Με την πάροδο των ετών, το ποσό του φόρου αυτού είχε σταδιακά αυξηθεί και, κατά το χρονικό σημείο της καταργήσεώς του, ανερχόταν σε 525 ιταλικές λίρες (ITL) ανά κιλό. Κατά την περίοδο εκείνη δεν υφίστατο φόρος επί της καταναλώσεως των παραδοσιακά παραγομένων στην Ιταλία φρούτων.

**Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα**

11 Η Camar αμφισβήτησε, στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαδικασιών, τον φόρο που, βάσει του νόμου 986/1964, της ζητήθηκε να καταβάλει όσον αφορά εισαγωγές μπανανών καταγωγής Σομαλίας. Οι ένδικες αυτές διαδικασίες περατώθηκαν με την έκδοση δύο αποφάσεων του Corte suprema di cassazione.

12 Με την αγωγή που άσκησε εν συνεχεία ενώπιον του Tribunale di Firenze (πρωτοδικείου της Φλωρεντίας), η Camar υποστήριξε ότι το Corte suprema di cassazione παρέβη το κοινοτικό δίκαιο και, ειδικότερα, την υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 234 ΕΚ, καθόσον απέρριψε τις ενώπιόν του ασκηθείσες αιτήσεις αναιρέσεως χωρίς να υποβάλει στο Δικαστήριο ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα.

13 Από τα πληροφοριακά στοιχεία που παρέσχε η Camar, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, προκύπτει ότι οι επίμαχες στο πλαίσιο της κύριας δίκης εισαγωγές πραγματοποιήθηκαν μετά την 1η Μαρτίου 1990. Κατά την περίοδο αυτή, η ιταλική παραγωγή μπανανών ήταν πολύ περιορισμένη, σχεδόν ανύπαρκτη.

14 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η εξέταση της συμβατότητας του νόμου 986/1964 προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις παρατιθέμενες στις σκέψεις 3 έως 8 της παρούσας αποφάσεως διεθνείς συμβάσεις ενέχει προκαταρκτικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της βασιμότητας της αγωγής αποζημιώσεως που η Camar άσκησε ενώπιόν του. Φρονεί ότι κατά την εξέταση αυτή ανακύπτουν περίπλοκα νομικά ζητήματα τα οποία δεν έχουν ακόμη πλήρως αποσαφηνισθεί από τη σχετική με τον οικείο τομέα νομολογία του Δικαστηρίου.

15 Στο πλαίσιο αυτό, το Tribunale di Firenze ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Απαγόρευε το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ την επιβολή από κράτος μέλος εσωτερικού φόρου επί των μπανανών καταγωγής Σομαλίας, ο οποίος ουσιαστικά δεν επιβάλλεται επί των εγχωρίων μπανανών (των οποίων η παραγωγή είναι εντελώς ανύπαρκτη ή αμελητέα) ή επί οποιουδήποτε άλλου είδους εγχώριων φρούτων;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

2) Απαγόρευε το [πρωτόκολλο για τις μπανάνες] που προσαρτάται στην ισχύουσα κατά τον κρίσιμο χρόνο σύμβαση της Λομέ την είσπραξη φόρου, ο οποίος δεν συνάδει με το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ, για την εισαγωγή στην Ιταλία το 1990 μπανανών καταγωγής Σομαλίας, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του εν λόγω πρωτοκόλλου σε συνδυασμό με ανάλογα πρωτόκολλα που προσαρτώνται στις προηγούμενες συμβάσεις της Λομέ, καθώς και με το άρθρο 5 της δεύτερης συμβάσεως της Γιαουντέ;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως:

3) Πρέπει να θεωρηθεί ότι τα πρωτόκολλα για τις μπανάνες που προσαρτώνται στις συμβάσεις της Λομέ απαγόρευαν τις αυξήσεις φόρου ανάλογου με τον ιταλικό φόρο καταναλώσεως μπανανών καταγωγής Σομαλίας μετά την 1η Απριλίου 1976, ανεξαρτήτως της συγκεκριμένης επιπτώσεως του φόρου στις εξαγωγές των εν λόγω μπανανών;»

**Επί των προδικαστικών ερωτημάτων**

*Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος*

16 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ απαγόρευε την επιβολή φόρου, όπως αυτός που θεσπίστηκε με τον νόμο 986/1964, με συνέπεια να μην είναι δυνατή η βάσει τέτοιου νόμου είσπραξη, εκ μέρους κράτους μέλους, φόρου επί της

καταναλώσεως μπανανών καταγωγής Σομαλίας, ακόμη και αφότου οι συμβάσεις της Γιαουντέ έπαυσαν να ισχύουν.

17 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει να εξετασθεί, καταρχάς, αν το εν λόγω άρθρο 14 απαγόρευε την εκ μέρους κράτους μέλους επιβολή φόρου επί της καταναλώσεως μπανανών καταγωγής Σομαλίας βάσει νόμου όπως ο νόμος 986/1964, κατά το χρονικό σημείο επιβολής του οικείου μέτρου. Προς τον σκοπό αυτόν, πρέπει να αναλυθεί το περιεχόμενο του εν λόγω άρθρου 14, χωρίς να χρειάζεται να προσδιοριστεί αν η διάταξη αυτή έχει άμεσο αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του πρώτου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς το περιεχόμενο του εν λόγω άρθρου, ανεξάρτητα από το ενδεχόμενο άμεσο αποτέλεσμά του.

18 Κατά το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ, κάθε συμβαλλόμενο μέρος απέχει από μέτρα ή πρακτικές που έχουν τον χαρακτήρα εσωτερικών φόρων και συνεπάγονται, αμέσως ή εμμέσως, διαφορετική μεταχείριση των προϊόντων του και των ομοειδών προϊόντων καταγωγής των άλλων συμβαλλομένων μερών.

19 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι η παραγωγή μπανανών στην Ιταλία ήταν εντελώς μηδαμινή, σχεδόν ανύπαρκτη, κατά τον κρίσιμο στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης χρόνο, και, άρα, αμελητέα. Συνεπώς, ο ομοειδής χαρακτήρας επί του οποίου στηρίζεται, κατά το γράμμα της, η απαγόρευση του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ πρέπει να κριθεί σε σχέση με τα αντιπροσωπευτικά επιτραπέζια φρούτα της εγχώριας παραγωγής του οικείου κράτους μέλους (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Μαΐου 1987, 184/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1987, σ. 2013, σκέψη 8).

20 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο εκλήθη να αποφανθεί ως προς το ομοειδές των μπανανών σε σχέση με τα λοιπά επιτραπέζια φρούτα ιταλικής παραγωγής στο πλαίσιο ενδίκων διαφορών οι οποίες αφορούσαν την ερμηνεία του άρθρου 95, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη άρθρο 95, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, νυν άρθρο 90, πρώτο εδάφιο, ΕΚ). Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δύο αυτές κατηγορίες προϊόντων δεν είναι ομοειδείς κατά την έννοια του

άρθρου 95, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, δεδομένου ότι έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και δεν καλύπτουν τις ίδιες ανάγκες των καταναλωτών (βλ. αποφάσεις Επιτροπή κατά Ιταλίας, προπαρατεθείσα, σκέψεις 9 και 10, καθώς και της 7ης Μαΐου 1987, 193/85, Cooperativa Co-Frutta, Συλλογή 1987, σ. 2085, σκέψεις 17 και 18).

21 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι οργανοληπτικές ιδιότητες καθώς και η περιεκτικότητα σε νερό των εν λόγω κατηγοριών προϊόντων διαφέρουν και ότι η μπανάνα θεωρείται, τουλάχιστον στην ιταλική αγορά, ως εξαιρετικά θρεπτική και τονωτική τροφή και ότι ενδείκνυται ιδιαίτερα για τα μικρά παιδιά (βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 10).

22 Η Camar δεν αμφισβητεί την ως άνω εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών. Αντιθέτως, προβάλλει επιχειρήματα υπέρ μιας ευρύτερης ερμηνείας του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ σε σχέση με εκείνη που πρέπει να γίνει δεκτή, λαμβανομένων υπόψη των προαναφερθεισών αποφάσεων, όσον αφορά το άρθρο 90, πρώτο εδάφιο, ΕΚ.

23 Συγκεκριμένα, η Camar φρονεί ότι το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ πρέπει να ερμηνευθεί ως απαγορεύον όχι μόνον τη δυσμενή φορολογική μεταχείριση ομοειδών προϊόντων, αλλά επίσης, κατά το μέτρο που αποτελεί σύνθεση των διατάξεων του πρώτου και του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 90 ΕΚ, κάθε είδος έμμεσου φορολογικού προστατευτισμού υπέρ εγχωρίων προϊόντων τα οποία βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού με εισαγόμενα προϊόντα. Ερμηνεία του εν λόγω άρθρου 14 υπό την έννοια ότι προϋποθέτει ότι τα εισαγόμενα προϊόντα έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τα εγχώρια προϊόντα θα στερούσε τη διάταξη αυτή από οποιαδήποτε πρακτική αποτελεσματικότητα, δεδομένου ότι τα προϊόντα των αφρικανικών χωρών, τα οποία αφορά η πρώτη σύμβαση της Γιαουντέ, είναι στο σύνολό τους τροπικά προϊόντα, έχοντα διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σχέση με τα προϊόντα των κρατών μελών.

24 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ερμηνεία την οποία υποστηρίζει η Camar δεν βρίσκει έρεισμα στο γράμμα του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή θεσπίζει, απλώς, την απαγόρευση επιβολής φόρων οι οποίοι εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των ομοειδών προϊόντων, χρησιμοποιώντας

διατύπωση παρεμφερή με εκείνη του άρθρου 90, πρώτο εδάφιο, ΕΚ. Σύμφωνα με τη σχετική με την τελευταία αυτή διάταξη νομολογία, γίνεται δεκτό ότι η οικεία απαγόρευση ισχύει για προϊόντα τα οποία εμφανίζουν ανάλογες ιδιότητες και καλύπτουν όμοιες ανάγκες των καταναλωτών (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, προπαρατεθείσα, σκέψεις 9 και 10).

25 Κατά συνέπεια, αν η Κοινότητα και τα συνδεδεμένα με αυτή αφρικανικά κράτη και η Μαδαγασκάρη είχαν την πρόθεση να ρυθμίσουν το πρόβλημα των εσωτερικών φόρων που επιβάλλονται στα προϊόντα που δεν είναι μεν ομοειδή, πλην όμως βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού, θα είχαν θεσπίσει, αντί διατάξεως παρόμοιας απλώς με το πρώτο εδάφιο του άρθρου 90 ΕΚ, διάταξη αντίστοιχη, επίσης, προς το άρθρο 90, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1995, C-469/93, Chiquita Italia, Συλλογή 1995, σ. I-4533, σκέψη 43).

26 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ερμηνεία του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ, την οποία υποστηρίζει η Camar, δεν συμβιβάζεται με το γράμμα του άρθρου αυτού.

27 Περαιτέρω πρέπει να εξετασθεί αν ο σκοπός της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ επιβάλλει, παρά την περιοριστική διατύπωση του άρθρου 14, ερμηνεία του εν λόγω άρθρου υπό την έννοια ότι αφορά και τα εσωτερικά φορολογικά μέτρα που είναι ανάλογα προς εκείνα τα οποία απαγορεύει το άρθρο 90, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ.

28 Συναφώς, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι ερμηνεία του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως του Γιαουντέ βαίνουσα πέραν του γράμματος της διατάξεως αυτής δεν είναι, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η Camar, αναγκαία για τη διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας της οικείας διατάξεως.

29 Συγκεκριμένα, αφενός, ο όρος «ομοειδή προϊόντα» πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια όχι ότι απαιτεί τα προϊόντα να είναι πανομοιότυπα, αλλά ότι απλώς αποκλείει προϊόντα που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και δεν καλύπτουν τις ίδιες

ανάγκες των καταναλωτών, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως. Επομένως, ακόμη και τα τυπικώς τροπικά προϊόντα δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως, κατά κανόνα, μη ομοειδή με τα προϊόντα καταγωγής των κρατών μελών.

30 Αφετέρου, το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ αφορά, κατά το γράμμα του, τα προϊόντα καταγωγής των συμβαλλομένων μερών γενικώς, χωρίς να περιορίζεται στα τροπικά προϊόντα.

31 Δεύτερον, σε μια ευρύτερη οπτική, διαπιστώνεται ότι ερμηνεία του άρθρου 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ αποδίδουσα σε αυτό την έννοια ότι απαγορεύει επίσης την επιβολή εσωτερικών φορολογικών μέτρων όπως αυτά στα οποία αναφέρεται το άρθρο 90, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, οι δύο αυτές διατάξεις υπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, ώστε να μην επιτρέπεται η δια της ερμηνείας ταύτισή τους.

32 Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο 90 ΕΚ αποσκοπεί στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών, υπό κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού, απαγορεύοντας κάθε μορφή προστατευτισμού που θα μπορούσε να προκύψει από την επιβολή εσωτερικών φόρων οι οποίοι εισάγουν διακρίσεις εις βάρος προϊόντων προερχομένων από άλλα κράτη μέλη, καθώς και στη διασφάλιση της απόλυτης ουδετερότητας των εσωτερικών φόρων από πλευράς ανταγωνισμού μεταξύ εγχωρίων και εισαγομένων προϊόντων (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 7).

33 Επίσης, για την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι σκοποί της Συνθήκης, όπως διατυπώνονται στα άρθρα 2 ΕΚ, 3 ΕΚ και 14 ΕΚ, μεταξύ των οποίων πρωτεύουσα θέση κατέχει η δημιουργία κοινής αγοράς, στο εσωτερικό της οποίας θα διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 1988, 299/86, Drexl, Συλλογή 1998, σ. 1213, σκέψη 24).

34 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι σκοποί τους οποίους υπηρετεί το άρθρο 90 ΕΚ δεν απαντούν στην πρώτη σύμβαση της Γιαουντέ. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 1 της συμβάσεως, το οποίο, όπως και το άρθρο 14, περιλαμβάνεται στον τίτλο Ι, που τιτλοφορείται «Οι εμπορικές συναλλαγές», η εν λόγω σύμβαση σκοπεί στην αύξηση των συναλλαγών μεταξύ των συνδεδεμένων κρατών και των κρατών μελών, την ενίσχυση των μεταξύ τους οικονομικών σχέσεων και της οικονομικής ανεξαρτησίας των συνδεδεμένων κρατών και, συνακόλουθα, τη συμβολή στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

35 Επιπλέον, το συμπέρασμα ότι ο σκοπός της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ δεν απαιτεί ερμηνεία του άρθρου της 14 βαίνουσα πέραν του γράμματος της διατάξεως αυτής και αποδίδουσα στην εν λόγω διάταξη περιεχόμενο ανάλογο με εκείνο του άρθρου 90, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ επιρρωννύεται από την ερμηνεία σχεδόν ταυτόσημων με το εν λόγω άρθρο 14 διατάξεων, στην οποία προέβη το Δικαστήριο στο πλαίσιο ενδίκων διαφορών οι οποίες αφορούσαν συμφωνίες αποβλέπουσες στη δημιουργία καθεστώτος ελευθέρων συναλλαγών. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι διατάξεις αυτές επιβάλλουν στα συμβαλλόμενα μέρη έναν κανόνα απαγορεύσεως των διακρίσεων στον φορολογικό τομέα ο οποίος εξαρτάται μόνον από τη διαπίστωση του ομοειδούς χαρακτήρα των προϊόντων τα οποία αφορά ένα συγκεκριμένο φορολογικό καθεστώς (βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg, Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψη 26, καθώς και της 17ης Ιουλίου 1997, C-114/95 και C-115/95, Texaco και Olieselskabet Danmark, Συλλογή 1997, σ. I-4263, σκέψη 31).

36 Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο έχει ρητώς κρίνει όσον αφορά αναλόγου περιεχομένου με το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ διάταξη ορισμένης συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών ότι περιορίζεται στην απαγόρευση επιβολής φόρου εισάγοντος διακρίσεις εις βάρος ομοειδών προϊόντων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το άρθρο 21, πρώτο εδάφιο, της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Πορτογαλίας, που υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 22 Ιουλίου 1972 και εγκρίθηκε και δημοσιεύθηκε, εξ ονόματος της Κοινότητας, με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2844/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/004, σ. 166), το Δικαστήριο, με τη σκέψη 42 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Kupferberg, έχει κρίνει ότι η εκ μέρους κράτους μέλους μη εφαρμογή επί των προϊόντων καταγωγής της οικείας τρίτης χώρας της μειώσεως του φόρου, η οποία προβλέπεται για ορισμένες ομάδες παραγωγών ή τύπους προϊόντων, αν δεν υπάρχει στην αγορά του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους κανένα ομοειδές προϊόν που έχει πράγματι τύχει της μειώσεως αυτής, δεν συνιστά διάκριση κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 21.

37 Επομένως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η απαγόρευση την οποία θεσπίζει το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ αφορά αποκλειστικώς, σύμφωνα με το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, την επιβολή φόρου εισάγοντος διακρίσεις εις βάρος ομοειδών προϊόντων και, άρα, δεν καταλαμβάνει μη ομοειδή προϊόντα που βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού.

38 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14 της πρώτης συμβάσεως της Γιαουντέ δεν απαγόρευε την επιβολή φόρου επί των μπανανών καταγωγής Σομαλίας, όπως αυτός που θεσπίστηκε με τον νόμο 986/1964.

39 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

*Επί του τρίτου ερωτήματος*

40 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η εκ μέρους του εθνικού δικαστή εφαρμογή της ρήτρας «standstill», η οποία περιλαμβάνεται στα πρωτόκολλα για τις μπανάνες που προσαρτώνται στις συμβάσεις της Λομέ, προϋποθέτει εξέταση των συγκεκριμένων επιπτώσεων των αυξήσεων ορισμένου φόρου, όπως αυτός που θεσπίστηκε με τον νόμο 986/1964, προκειμένου να εκτιμηθεί η συμβατότητα των αυξήσεων αυτών προς την εν λόγω ρήτρα.

41 Επειδή το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε σε ποια σύμβαση της Λομέ παραπέμπει, πρέπει, καταρχάς, να καθοριστεί ποια από τις τέσσερις συμβάσεις της Λομέ πρέπει να εφαρμοστεί, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης. Συναφώς, από τα πληροφοριακά στοιχεία που η Camar παρέσχε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, προκύπτει ότι οι εισαγωγές επί των οποίων εισπράττεται

ο επίδικος στην υπό κρίση υπόθεση φόρος πραγματοποιήθηκαν μετά την 1η Μαρτίου 1990. Δεδομένου ότι το πρωτόκολλο αριθ. 5 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ, τέθηκε σε ισχύ από 1ης Μαρτίου 1990, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της αποφάσεως 2/90 του Συμβουλίου των Υπουργών ΑΚΕ-ΕΟΚ και τα άρθρα 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 714/90, θα πρέπει, συνεπώς, να ληφθεί υπόψη η τέταρτη αυτή σύμβαση.

42 Το άρθρο 1 του εν λόγω πρωτοκόλλου έχει τη μορφή ρήτρας «standstill». Η διάταξη αυτή σκοπεί, δηλαδή, στη διασφάλιση της προσβάσεως των μπανανών προελεύσεως των κρατών ΑΚΕ στην παραδοσιακή αγορά τους υπό συνθήκες και βάσει μεθόδων οι οποίες δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές απ' αυτές που ίσχυαν κατά την έναρξη της ισχύος της. Η εν λόγω διασφάλιση προσβάσεως ευνοεί ωστόσο τις μπανάνες προελεύσεως των κρατών ΑΚΕ μόνο στο πλαίσιο των ποσοτήτων που εισήχθησαν από την έναρξη της ισχύος της διατάξεως αυτής (απόφαση Chiquita Italia, προπαρατεθείσα, σκέψη 59).

43 Και οι τρεις πρώτες συμβάσεις της Λομέ περιελάμβαναν ρήτρα «standstill» διατυπωμένη κατά τρόπο παρεμφερή προς το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ (απόφαση Chiquita Italia, προπαρατεθείσα, σκέψη 62). Λαμβανομένου υπόψη ότι η πρώτη σύμβαση της Λομέ τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 1976, η ημερομηνία αυτή αποτελεί το σημείο αναφοράς για την εφαρμογή της ρήτρας «standstill» (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Chiquita Italia, προπαρατεθείσα, σκέψη 63).

44 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει αν οι επίμαχες στο πλαίσιο της κύριας δίκης εισαγωγές αφορούσαν μπανάνες εισαχθείσες στο πλαίσιο των ποσοτήτων που εισήχθησαν από την έναρξη της ισχύος της πρώτης συμβάσεως της Λομέ, την 1η Απριλίου 1976.

45 Όσον αφορά ειδικότερα το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με την εξέταση που πρέπει να πραγματοποιείται προκειμένου να εκτιμηθεί η συμβατότητα των

αυξήσεων φόρου, όπως ο επίδικος στην κύρια δίκη, προς τη ρήτρα «standstill» του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, το οποίο προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ, παρατηρείται ότι οι αυξήσεις αυτές συνεπάγονται άνοδο των τιμών για τις οικείες μπανάνες και, επομένως, δυσχεραίνουν τη διάθεσή τους στην επίδικη αγορά (απόφαση Chiquita Italia, προπαρατεθείσα, σκέψη 60). Συνεπώς, η εξέταση μιας τέτοιας αυξήσεως υπό το πρίσμα της ρήτρας «standstill» δεν προϋποθέτει, κατά κανόνα, εξέταση των συγκεκριμένων επιπτώσεων της εν λόγω αυξήσεως επί των εισαγωγών.

46 Πάντως, όσον αφορά την περίπτωση, στην οποία αναφέρθηκαν οι μετέχοντες στη διαδικασία, όπου οι αυξήσεις αυτές σκοπούν αποκλειστικώς στην αναπροσαρμογή φόρου, όπως αυτός που θεσπίστηκε με τον νόμο 986/1964, σε σχέση με τον πληθωρισμό, διαπιστώνεται ότι η εν λόγω ρήτρα «standstill» σκοπεί στην αποφυγή του ενδεχομένου να περιέλθουν οι εξαγωγές μπανανών σε θέση λιγότερο ευνοϊκή από τη θέση στην οποία βρίσκονταν προηγουμένως όσον αφορά την πρόσβαση στις παραδοσιακές αγορές τους και τα πλεονεκτήματά τους στις αγορές αυτές (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Chiquita Italia, προπαρατεθείσα, σκέψη 63) και ότι, συνεπώς, αφορά την πραγματική κατάσταση στις εν λόγω αγορές.

47 Επομένως, οι αυξήσεις φόρου, όπως ο επίμαχος στο πλαίσιο της κύριας δίκης, στο μέτρο που περιορίζονται σε αναπροσαρμογή του φόρου σε σχέση με τον πληθωρισμό, με σκοπό τη διατήρηση της πραγματικής φορολογικής επιβαρύνσεως του αγαθού σε σταθερό επίπεδο, δεν είναι αντίθετες προς το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση της Λομέ.

48 Κατόπιν των ανωτέρω, στο τρίτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο εθνικός δικαστής δεν υποχρεούται σε εξέταση των συγκεκριμένων επιπτώσεων των αυξήσεων φόρου ο οποίος επιβαρύνει τις εισαγωγές μπανανών καταγωγής Σομαλίας, όπως αυτός που θεσπίστηκε με ρύθμιση όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, σε σχέση με την προ της 1ης Απριλίου 1976 κατάσταση, προκειμένου να εκτιμήσει τη συμβατότητα των αυξήσεων αυτών προς τη ρήτρα «standstill» του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη

σύμβαση της Λομέ. Εντούτοις, αυξήσεις του φόρου αυτού, οι οποίες περιορίζονται σε αναπροσαρμογή του σε σχέση με τον πληθωρισμό, δεν είναι αντίθετες προς την εν λόγω ρήτρα.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

49 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ΄ αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

**1) Το άρθρο 14 της συμβάσεως συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των συνδεδεμένων με αυτήν αφρικανικών κρατών και της Μαδαγασκάρης, που υπογράφηκε στη Γιαουντέ στις 20 Ιουλίου 1963, δεν απαγόρευε την επιβολή φόρου επί των μπανανών καταγωγής Σομαλίας όπως αυτός που θεσπίστηκε με τον νόμο 986/1964, της 9ης Οκτωβρίου 1964.**

**2) Ο εθνικός δικαστής δεν υποχρεούται σε εξέταση των συγκεκριμένων επιπτώσεων των αυξήσεων φόρου ο οποίος επιβαρύνει τις εισαγωγές μπανανών καταγωγής Σομαλίας, όπως αυτός που θεσπίστηκε με ρύθμιση όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, σε σχέση με την προ της 1ης Απριλίου 1976 κατάσταση, προκειμένου να εκτιμήσει τη συμβατότητα των αυξήσεων αυτών προς τη ρήτρα «standstill» του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5,**

**για τις μπανάνες, που προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, που υπογράφηκε στη Λομέ στις 15 Δεκεμβρίου 1989. Εντούτοις, αυξήσεις του φόρου αυτού, οι οποίες περιορίζονται σε αναπροσαρμογή του σε σχέση με τον πληθωρισμό, δεν είναι αντίθετες προς την εν λόγω ρήτρα.**

(υπογραφές)